

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Лариса Миколаївна ГРЕНЬ,

кандидат педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України (м. Харків),
mega_lgren@ukr.net

УДК 350(477)“19/20”

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЖІНОЧОЮ ПРОФЕСІЙНОЮ ОСВІТОЮ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У II ПОЛОВИНІ XIX — ПОЧАТКУ XX СТ.

Розглянуто особливості функціонування нормативно-правового механізму управління розвитком жіночої професійної освіти у II половині XIX — початку XX ст. З'ясовано, що розвиток професійної жіночої освіти відбувався в межах інституціонального простору тогочасної України. Обґрунтовано основні методи впливу суб'єкта управління (державних органів влади) на об'єкт управління (жіночу професійну освіту): адміністративно-правові (засновані на заборонах, обмеженнях, примусі тощо), економічні (економічні мотиви суб'єктів та об'єктів управління), морально-етичні (орієнтація діяльності суб'єктів та об'єктів державного управління на завдання та пріоритетах держави; формування ціннісних орієнтирів); соціально-політичні (взаєморозуміння і взаємоповага в межах формування та досягнення суспільно-державної мети), мотиваційно-стимулюючі (соціально-психологічні методи управління для узгодження мети суб'єкта та об'єкта управління тощо). Визначено суттєві різбижності умов формування професійно-технічної освіти залежно від території, в межах якої вона здійснювала свій розвиток. Через багатовекторність і нетотожність спеціалізації закладів професійної жіночої освіти Правобережної, Наддніпрянської, Західної Укра-

їни та Півдня України відповідна система професійно-технічної освіти в контексті її розвитку розглянута в межах певного регіону. Професійне спрямування жіночої освіти відповідно кожного регіону тогочасної України підтвердило факт економічно обґрунтованого та суспільно прийнятого умовного розподілу професійної спрямованості закладів професійно-технічної жіночої освіти. Так, середня професійна жіноча освіта Наддніпрянської України була представлена закладами медичної, педагогічної, комерційної, сільськогосподарської освіти; Правобережної України — рукодільними відділеннями, вечірніми рукодільними класами, уроками рукоділля при початкових училищах Міністерства народної освіти, вечірніми рукодільними класами при міських двокласних училищах, уроками рукоділля при всіх початкових і середньоосвітніх жіночих закладах; Півдня України — початковими навчальними закладами Міністерства народної освіти, відомства православного сповідання, органів земського самоврядування, гімназіями, єпархіальними жіночими училищами, професійними школами з рукоділля, кулінарії, а також школами, які готували фахівців у медичній, педагогічній, сільськогосподарській, комерційній сферах, сфері мистецтв; Західної України — приватним шкільництвом та кооперативними навчальними закладами, ремісничими училищами для дітей нижчих чинів, жіночими професійними школами з фаховим вивченням крою та шиття, українською жіночою школою домашнього господарства. Доведено, що суб'єкти державного управління в досліджуваній період зосереджували свою діяльність на формуванні професійного навчання закладів нижнього рівня своєї ієрархії.

Ключові слова: механізми державного управління, жіноча професійна освіта, нормативно-правовий механізм.

Одним з індикаторів, які свідчать про необхідність поступової трансформації змісту та практики реалізації професійно-технічної освіти (ПТО), є реформа освіти й науки, головна мета якої — нова висока якість освіти на всіх рівнях — від початкової школи до вищих навчальних закладів. Основні зміни, передбачені реформою у ПТО, — це багатоканальне фінансування, створення регіональних центрів професійної підготовки, осучаснення змісту ПТО, створення регіональних рад ПТО.

Беручи до уваги неабияку значущість ПТО для розвитку, в тому числі й трудового потенціалу держави, а відповідно й підвищення якості життя населення, органи публічного управління постійно вживають заходи щодо регулювання функціонування та розвитку системи ПТО. Протягом 2014–2018 років були прийняті основні нормативно-правові акти напрямів становлення ПТО: Національна стратегія роз-

витку освіти на період до 2021 року, затверджена Указом Президента України № 344/2013, Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII, План пріоритетних дій Уряду до 2020 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275-р, Проект концептуальних засад реформування ПТО «Сучасна професійна освіта», схвалений Колегією Міністерства освіти і науки України (2018).

Слід звернути увагу, що на цей час фахівцями Міністерства освіти і науки України ведеться робота з підготовки нової редакції Закону «Про професійну (професійно-технічну) освіту». Зміст відповідного законопроекту винесено на громадське обговорення. Серед нормативно-правових актів, які регламентують функціонування та розвиток системи ПТО, також слід звернути увагу на Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, яка своїм змістом передбачає поєднання роботи з навчанням як у форматі здобуття освіти за вечірньою або заочною формою навчання, так і у форматі практичної підготовки здобувачів вищої освіти денної форми навчання та здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти на робочих місцях; визначає напрями взаємодії основних суб'єктів, які регулюють освітню галузь.

Проблематика державного управління тією чи іншою галуззю або сферою соціально-економічного та суспільно-політичного життя може бути розглянута через призму історичної ретроспективи відповідного об'єкта державного управління (регулювання). Вважаємо за необхідне зосередитись на розгляді окремих питань державного управління розвитком ПТО, а саме тих з них, які безпосередньо пов'язані з професійною освітою жінок. Обраний нами предмет наукового пошуку, з огляду на складність та багатовекторність прояву змісту, може бути схарактеризований за декількома основними напрямками, серед яких питання державного управління системою ПТО, розглянуті через призму історичної ретроспективи, мають неабияке значення.

У межах цієї публікації вважаємо за можливе зосередитись на розвитку того періоду системи ПТО, у межах якого ця система набула свого найбільш динамічного розвитку. Крім того, відповідна проблематика, з огляду на неабияку значущість гендерних питань, не лише може, а й повинна розглядатись в контексті своєї диференціації за статевою ознакою.

Проблематика державного управління розвитком професійної (професійно-технічної) освіти постійно перебуває у межах кола наукової уваги вітчизняних і зарубіжних дослідників. Відповідна проблематика знайшла своє відображення у роботах С. Андрейчука, С. Домбровської, І. Лопушинського, В. Лугового, В. Мороза, В. Огаренка, О. Поступної, М. Поташника, В. Степанова та інших вчених.

Механізмам реалізації державної політики в галузі професійної (професійно-технічної) освіти були присвячені дисертаційні дослідження В. Грабовського, З. Долі, О. Жабенка, Л. Коробко, П. Кухарчука,

С. Майбороди, В. Михальської, В. Ростовської, І. Сікорської, а також наукові доробки інших вчених.

Прогностичні підходи щодо розвитку професійно-технічної освіти України і шляхів підвищення її якості розкрито у працях М. Вайнтрауба, Т. Герлянд, С. Мороз, Н. Островерхової, Ю. Палькевич, Т. Плачинди, Ю. Романенка та інших дослідників. Методологічні, теоретичні та практичні проблеми децентралізації державного управління професійно-технічною освітою досліджено в наукових доробках Д. Айстраханова, Г. Єльникової, Є. Кулика, Г. Лук'яненко С. Нікітчиної, В. Новікова, Л. Оніщук, А. Петренко, В. Свистун, О. Щербак та інших дослідників.

Популярними серед зарубіжних вчених за відповідним напрямом є роботи Аббаса Абделькаріма (розглянуто досвід і погляди слухачів у галузі промислового навчання як важливий параметр у стратегії технічної і професійної освіти, плануванні й реалізації програм; проаналізовано ставлення слухачів до якості державної і приватної освіти, результати якого стосуються політики на ринку праці, зокрема мобільності, трудового обороту, інформації на ринку праці й зайнятості жінок) [1], Бріті Хермелін (описано й пояснено установалення схеми технічного коледжу (схеми сертифікації вищої освіти середньої школи у сфері технологій) в Швеції за історичним інституціональним підходом) [2], Кадирбека Борибекова й Аскарбека Кусаїнова (розкрито стратегічну мету розвитку системи технічної і професійної освіти Казахстану як її модернізації відповідно до попитів суспільства та індустріально-інноваційного розвитку економіки, інтеграції у світовий освітній простір; обґрунтовано Національну кваліфікаційну систему Казахстану як засіб узгодження попиту на кваліфікацію робітників з боку роботодавців (ринку праці) на основі наявних і перспективних вимог ринку праці) [3]. Окремі питання становлення й розвитку професійної (професійно-технічної) освіти нами були розглянуті в попередніх публікаціях [4].

З'ясувати особливості використання механізмів у державному управлінні розвитком професійної жіночої освіти України у II половині XIX — початку XX століття та визначити їх пріоритетність щодо регулювання освітньої галузі.

Проблематика розвитку професійної жіночої освіти в Україні традиційно перебуває в колі наукових пошуків вітчизняних вчених. Вивченню історії формування й розвитку жіночої освіти присвячені наукові праці О. Аніщенко, В. Добровольської, О. Мельника, Т. Сухенко, Т. Шушари.

На неабияку увагу заслуговують наукові роботи з розвитку жіночих професійних навчальних закладів дослідників В. Мороза [5], Є. Храпливого [6], Г. Субтельної [7], О. Лихачової [8], а також дослідження з розвитку жіночого руху на Наддніпрянській Україні II пол. XIX — поч. XX ст. А. Смоляр [11].

Розвиток професійної жіночої освіти України у II половині XIX — початку XX ст. відбувався у складних суспільно-політичних та

соціально-економічних умовах, змістовна характеристика яких може бути подана через призму якості інституціонального простору, в межах якого на той час перебувала Україна.

Професійна жіноча освіта пройшла складний шлях своєї розбудови: від прогімназій II половини XIX ст. до професійно-технічних навчальних закладів XXI ст.

Традиційно, у межах наукової думки, проблематика розвитку професійної освіти жінок у визначений нами період починає розглядатися з реформи 1861 року. За дослідженням Л. Єршової, професійне навчання жінок, у сучасному розумінні змісту цього феномену розпочалося лише після реформи 1861 року. До цього часу жінки були залучені до виконання некваліфікованої та мало оплачуваної роботи [10, с. 6]. Реформи 1861 року сприяли не лише становленню професійної освіти жінок, а і їх залученню до реального сектору економіки.

Для розуміння методів державно-управлінського впливу на професійну освіту жінок вважаємо за необхідне звернути увагу на тлумачення категорії «механізмів державного управління» адже ця категорія є базовою для усвідомлення місця та ролі суб'єктів державного управління у відповідному процесі. Загальноприйнятий підхід щодо змісту категорії «механізмів державного управління», наведено в енциклопедичному словнику з державного управління. У своїй авторський статті колектив науковців (Г. Одінцова, В. Дзюндзюк, Н. Мельтюхова, Н. Миронова, О. Коротич) формулює «механізми державного управління» через «способи розв'язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовну реалізацію дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних їй форм і методів управління»; «склад елементів та порядок функціонування механізмів державного управління визначається метою, засобами впливу на об'єкт, зв'язками між елементами системи, наявністю ресурсів та можливостей конкретної ситуації. Обов'язковими складовими є завдання, принципи, функції, методи, інформація, технологія та технічні засоби» [12].

Беручи до уваги результати наукових досліджень щодо змісту механізмів державного управління, а також основних методів у їх межах, можемо визначити такі основні методи впливу суб'єкта управління (державних органів влади) на об'єкт управління (жіночу професійну освіту): адміністративно-правові (засновані на заборонах, обмеженнях, примусі тощо), економічні (економічні мотиви суб'єктів та об'єктів управління), морально-етичні (орієнтація діяльності суб'єктів та об'єктів державного управління на завданнях та пріоритетах держави; формування ціннісних орієнтирів); соціально-політичні (взаєморозуміння і взаємоповага у межах формулювання та досягнення суспільно-державних завдань), мотиваційно-стимулюючі (соціально-психологічні методи управління для узгодження завдань суб'єкта та об'єкта управління тощо)

Слід звернути увагу на той факт, що розвиток професійної технічної освіти на території сучасної України свого часу відбувався в

межах правового поля Російської імперії, що обумовило його порівняно стриману динаміку. За результатами дослідження Л. Єршової, на території Правобережної України наприкінці XIX ст. за кожною соціальною групою закріпились певні види соціальної діяльності, а відповідно і сформувались обмеження щодо доступності того чи іншого освітнього рівня [10].

Саме тому в 60–70-х роках XIX ст. у суспільстві загострюється питання щодо змісту та вектора розвитку професійно-технічної освіти для жінок. Уряд того часу був змушений брати до уваги думку найбільш прогресивно налаштованих представників інтелігенції щодо необхідності створення умов для розвитку трудових можливостей жінок, у тому числі й у межах фахової професійно-технічної освіти. Рефлексуючи на вимогу часу, уряд Російської імперії був змушений визнати місце та роль жінок в економічній системі суспільства та розширити їх професійні права у межах окремих напрямів економічної діяльності (акушерська, фельдшерська та виховна).

Професійно-технічна освіта мала певні особливості свого формування залежно від території, в межах якої вона здійснювала свій розвиток. Наприклад, умови формування професійної освіти жінок Наддніпрянської України відрізняються від аналогічних умов Південної України, а система професійно-технічної освіти Західної України не може ототожнювати свій зміст із системою професійно-технічної освіти Правобережної України. Беручи до уваги ці особливості, вважаємо за необхідне розглянути відповідні системи професійно-технічної освіти в контексті її розвитку в межах певного регіону.

Середня професійна жіноча освіта Наддніпрянської України була представлена:

— закладами медичної освіти (Київські акушерські курси, Харківський повивальний інститут при університетській клініці, Херсонські медичні курси (1874 рік), Одеські фельдшерські курси і школа для підготовки повитух при Одеському пологовому будинку (1892 рік), Кременчуцька акушерсько-фельдшерська жіноча школа, створена Полтавським губернським земством у 1904 році) [11];

— закладами педагогічної освіти (вчительські семінарії з 4-річним курсом навчання, які підпорядковувалися Міністерству народної освіти; гімназії (Коростишівська (1869 рік), Херсонська (1872 рік), Переяславська (1878 рік) та ін.); жіночі приватні училища; єпархіальні школи, двокласні вчительські школи (1895-1908 рр.), педагогічні курси та школи в Харкові (організовані Харківським земським зібранням) і Херсоні (організовані Херсонським губернським зібранням); вчительська семінарія для жінок, заснована Київським земством (1911 рік); Харківська жіноча учительська школа; педагогічні класи при жіночій прогімназії для підготовки сільських вчительок);

— закладами комерційної освіти (жіночими комерційними училищами (Одеське комерційне жіноче училище I розряду добродійки Е. А. Бухтеєвої, яке підпорядковувалося Міністерству народної освіти, 1892 рік), Київське комерційне училище А. Володкевича, 1900 рік),

громадське комерційне училище в Бердичеві (1905 рік), Київське жіноче комерційне училище (1907 рік); Київська жіноча торгівельна школа (1908 рік), школи музики і мистецтв (Київ, 1910 рік); курсами (Одеські поштово-телеграфні жіночі курси при Одеському міському шести-класному училищі (1905 рік), професійні класи при жіночому училищі I розряду добродійки Ілляшової, а також жіночі професійні курси добродійки Кулицької (1910 рік), стоматологічні, акушерські, приватні фельдшерсько-акушерські курси, курси масажу та лікувальної гімнастики (Київ, 1910 рік);

— закладами сільськогосподарської освіти (школа сільського господарства та домоводства М. Гриньової (Бердичівський повіт Київської губернії, 1888 рік), Преображенська нижча жіноча сільськогосподарська школа, заснована М. М. Неплюєвим (Чернігівська губернія, 1891 рік), Людмилінська жіноча школа домоводства та садибного господарства, яка підпорядковувалася міністерству народної освіти (Ніжинський повіт Чернігівської губернії, 1902 рік), Київо-Лук'янівська жіноча практична школа домоводства (1911 рік). За результатами дослідження Л. Смолич, «середня сільськогосподарська освіта жінок Наддніпрянської України формувалася виключно за рахунок приватної ініціативи. Самодержавство чинило професійній освіті жінок всілякі перешкоди. Питання жіночої професійної освіти до 90-х років ХІХ ст. вирішувалися за рахунок приватної ініціативи шляхом влаштування при різних товариствах вечірніх класів для жінок-робітниць, ремісничих шкіл та введенням класів з жіночого рукоділля. І в цій ініціативі велика роль належала земствам, громадськості та найбільше жінкам» [11].

На відміну від розглянутої вище системи закладів професійно-технічної жіночої освіти Наддніпрянської України, відповідна система Правобережної України була представлена:

— рукодільними відділеннями при початкових училищах Міністерства народної освіти;

— вечірніми рукодільними класами при міських двокласних училищах (Київські жіночі ремісничі класи О. В. Кулицької, Київські рукодільні класи Курдюмова; приватні професійні рукодільні класи Л. Лонткевич (1907), що мали вони кравецьке, вишивальне й рисувальне відділення);

— уроками рукоділля при всіх початкових і середньоосвітніх жіночих закладах (Київське професійне училище, губернські школи шиття та крою).

Беручи до уваги професійне спрямування закладів професійної жіночої освіти Правобережної, Наддніпрянської України, можемо констатувати той факт, що відбувся економічно обґрунтований та суспільно сприйнятий умовний розподіл професійної спрямованості закладів професійно-технічної освіти жінок. Наприклад, сільськогосподарська освіта була представлена сільськогосподарськими та ремісничими курсами при початкових училищах Міністерства народної освіти та при земствах, а також приватними спеціальними класами Мі-

ністерства народної освіти; приватними жіночими школами Головного управління землеробства й землеустрою (жіноча практична школа доведення й сільського господарства, підпорядкована Головному управлінню землеробства й землеустрою, 1912 рік).

Безумовно, організаційні форми, в межах яких розкривала свій зміст жіноча професійна освіта, не завжди могли розглядатись через призму закладів професійно-технічної освіти у сучасному їх розумінні, адже «уроки рукоділля», «спеціальні класи» за своєю організацією є лише доповненням до змісту навчального процесу, а не його домінують.

Таким чином, за результатами досліджень окремих вчених, середня професійно-технічна освіта жінок Правобережної України в досліджуваній нами період мала забезпечити практичну підготовку, тобто навчити конкретному ремеслу й не передбачала загальноосвітньої підготовки. Суб'єкти державного управління (уряд Російської імперії) зосереджували свою діяльність на формуванні професійного навчання закладів нижнього рівня своєї ієрархії. Можливо, саме тому відбулось своєрідне закріплення жінки за базовим професійним рівнем.

На відміну від розглянутої вище системи закладів професійно-технічної жіночої освіти Наддніпрянської та Правобережної України, середня професійна освіта жінок Півдня України II половини XIX — початку XX ст. була представлена:

— початковими навчальними закладами Міністерства народної освіти, відомства православного сповідання, органів земського самоврядування;

— гімназіями, єпархіальними жіночими училищами;

— професійними школами з рукоділля, кулінарії;

— школами, які готували фахівців у медичній, педагогічній, сільськогосподарській, комерційній сферах, а також сфері мистецтв.

Середня професійна освіта жінок Західної України, на відміну від розглянутої вище системи закладів професійно-технічної освіти жінок Наддніпрянської, Правобережної України та Півдня України, у досліджуваній період також мала свої відмінності. Вона була представлена:

— приватним шкільництвом та кооперативними навчальними закладами (перша українська торгівельна школа, відкрита за сприянням Товариства «Просвіта» (1911 рік), торгівельні та кооперативні курси; торгівельні курси при жіночій школі ім. Королеви Ядвіги (м. Львів, 1879 рік);

— ремісничими училищами для дітей нижчих чинів, яких навчали швейній справі;

— жіночими професійними школами з фаховим вивченням крою та шиття (кінець 80-х рр. XIX ст. — 1920 р.);

— українською жіночою школою домашнього господарства (с. Угерці Винявські (Самбірщина), 1912 рік).

Абстрагувавшись від предмету нашої безпосередньої уваги, вважаємо за необхідне констатувати той факт, що уряд Російської імперії

того часу створював певні перешкоди щодо допуску жінок до вищої освіти. Найбільшого свого прояву відповідна тенденція набула щодо державного регулювання системи підготовки кадрів для органів державної влади. У цьому контексті слід зазначити, що вищу освіту на Півдні України можна було отримати тільки на Одеських вищих жіночих курсах і вищих медичних жіночих курсах, створених на початку XX ст. у результаті проведення Першої російської революції. Ці платні навчальні заклади мали приватний характер, проте орієнтувалися на програми державних університетів» [13].

Разом з тим цей напрям професійної освіти жінок, не зважаючи на свою пряму кореляцію з проблематикою базової професійної освіти, заслуговує на окремий напрям наукових пошуків.

Особливості функціонування нормативно-правового механізму управління розвитком жіночої професійної освіти в II половині XIX — початку XX ст. можуть бути подані через призму поданих нижче узагальнень.

По-перше, державне управління розвитком жіночої професійної освіти України у II половині XIX — початку XX ст. відбувалось у складних економічних, політичних, культурних умовах, що мали місце в інституціональному просторі України.

По-друге, професійна освіта жінок кожного регіону України мала певні особливості свого формування: залежно від території, в межах якої здійснювала свій розвиток, відповідно середні жіночі професійні навчальні заклади відрізнялись за своєю спеціалізацією.

По-третє, головною перешкодою до отримання спеціальностей у медичній, педагогічній, сільськогосподарській, комерційній сферах, а також сфері мистецтв була висока плата за навчання.

По-четверте, аналіз стану жіночої професійної освіти в інституціональному просторі України у II половині XIX — початку XX ст. є предметом дослідження багатьох науковців, що є свідченням зацікавленості дослідників цією проблемою. Наукові дослідження з історії розвитку нижчої ланки професійної освіти жінок Правобережної України [10], Наддніпрянської України [9], Півдня України [13], Західної України [14] у досліджуваній нами період свідчать про обмеження на здобуття професійної освіти жінок у межах кожного соціального стану. Отже, методом впливу суб'єкта управління на об'єкт управління є адміністративно-правовий метод, заснований на заборонах та обмеженнях.

Цілком очевидно, що згадані нами наукові роботи не вичерпують проблематики всієї складності й багатогранності розвитку жіночої професійної освіти в Україні у II половині XIX — початку XX ст., а значить — залишають місце для подальших досліджень вчених.

На нашу думку, перспективним напрямом є дослідження специфіки фінансування й кадрового забезпечення жіночих професійних закладів України у II половині XIX — початку XX ст.

Список використаних джерел

1. *Abdelkarim, Abbas* (1997) Technical and vocational education and training in the Philippines: experience and views of trainees. *International Journal of Manpower*. Vol. 18 Issue 8, pp. 675–701. URL : <https://goo.gl/YTvhTZ>.
2. *Hermelin, Brita* (2017) Mobilising for change in vocational education and training in Sweden — a case study of the ‘Technical College’ scheme. Published online: 12 Mar 2018. URL : <https://goo.gl/rokDag>.
3. *Борибеков К. К., Кусаинов А. К.* Развитие технического и профессионального образования в Казахстане. *Профессиональное образование в России и за рубежом*. 2015. № 2 (18). С. 23–26.
4. *Грень А. М.* Історія становлення та розвитку професійно-технічної освіти Донбасу (кінець XIX — 80-ті рр. XX ст.). *Теорія і практика управління соціальними системами*. Х. : НТУ «ХПІ», 2018. № 3. С. 23–39.
5. *Мороз В. М.* Мотиваційний механізм стимулювання трудового потенціалу України: державно-управлінський аспект. Х. : С.А.М., 2012. 408 с.
6. *Храпливий Є.* Потреба розбудови нашого хліборобського шкільництва. Перший український педагогічний конгрес, 1935. Львів, 1938. Наукове видання Львівського крайового т-ва «Рідна школа». 244 с.
7. *Субтельна Г. В.* Підвищення рівня фахової підготовки у професійному шкільництві Галичини / за ред. Я. Г. Камінецького ; уп.: Я. Г. Камінецький, А. Я. Криницька. Львів : Норма, 2014. 136 с.
8. *Лихачова Е.* Материалы для истории женского образования в России (1086-1856). СПб, 1899. 190 с.
9. *Смоляр А. О.* Минуле заради майбутнього. Жіночий рух Наддніпрянської України II пол. XIX — поч. XX ст. Сторінки історії. Одеса : Астропринт, 1998. 408 с.
10. *Єршова А.* Професійно-технічна освіта жінок правобережної України у XIX — на початку XX століття. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. Сер.: Професійна педагогіка. 2016. № 12. С. 5–12.
11. *Смоляр А.* Історія середньої професійної освіти жінок Наддніпрянської України у II половині XIX — початку XX століття. *Етнічна історія народів Європи*. 2000. Вип. 4. С. 16–22.
12. *Енциклопедичний словник з державного управління / за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна*. К. : НАДУ, 2010. 820 с.
13. *Добровольська В. А.* Історія жіночої освіти Півдня України (1901–1910 рр.) : автореф. ... канд. істор. наук : 07.00.01. Дніпропетровськ, 2006. 21 с.
14. *Маслій Г.* Специфіка функціонування жіночих навчальних закладів професійного спрямування в Західній Україні (кінець XIX — початок XX століть). *Обрії*. 2013. № 2 (37). С. 59–61.

Надійшла до редакції 01.12.2018

Hren, L. M. Mechanisms of State Management of Women's Vocational Training in Ukraine in the 2nd Half of XIX — beginning of the XX Century

On results of analyzing scientific publications' contents there have been viewed the peculiarities in functioning of normative and legal mechanism of managing the women's vocational training's development in the 2nd half of XIX — beginning of the XX century. It has been determined that development of women's vocational training was evolving within the institutional environment of Ukraine of that period. There have been substantiated the principal methods of influence by a management subject (state government bodies) onto a management object (women's vocational training), namely: administrative-and-legal (based on forbidding, limitations, urging, etc.), economic (economic motives of subjects and objects of management), moral-and-ethical (activity orientations of state management subjects and objects on aims and priorities of state; formation of value criteria); social-and-political (mutual understanding and mutual esteem within forming and attaining social-and-state goals), motivation-and-stimulating (social-and-psychologic management methods for coordinating the goals of management subject and object, and so on). There have been determined significant differences in conditions of forming vocational education depending on territory where it was being evolved. Due to their multi-directedness and dissimilarity in specializing of women's vocational establishments in the Right-bank, the Central, and the Southern Ukraine the corresponding system of vocation-and-technical education in terms of its development was viewed within certain territory. Professional directedness of women's training in relation to each region of that period's Ukraine has proved the fact of economy-determined and socially accepted conventional division in professional directedness of women's vocational training establishments. Thus, women's secondary vocational training in Central Ukraine was represented by medical, pedagogical, commercial, and agricultural education establishments; that of Right-bank Ukraine — by handicraft departments, evening handicraft groups, handicraft classes, establishments at primary vocational schools of the Ministry of People's Education, evening handicraft classes at cities' two-year schools, handicraft classes at all primary and secondary women's education establishments; that of the Southern Ukraine — by primary vocational training establishments of the Ministry of People's Education, Department of Orthodox Denomination, Zestvos' (local self-governing bodies), gymnasiums, diocese women's vocational schools, trade schools of handicraft, cooking, as well as schools training specialists in medical, pedagogical, agricultural, commercial, and artistic spheres; that of Western Ukraine — by private schooling and co-operative education establishments, trade schools for children of lower estates, women's vocational schools with professional studying of dress-making, Ukrainian School of house-keeping. It has been proved that state management subjects within the researched period concentrated their activities on forming vocational training establishments at lower level of their hierarchy.

Keywords: state management mechanisms, women's vocational training, normative-and-legal mechanism.

